

20.Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

Öğr. Gör. Rabia KOCAER¹

Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ORCID: 0000-0002-6078-0972 rabiakocaer@gmail.com

Prof. Dr. Demet IRKLI ERYILDIZ

Okan Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ORCID:0000-0003-4241-2161, demet.eryildiz@okan.edu.tr

Prof. Dr. Semih Halil ERYILDIZ

Okan Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ORCID:0000-0002-1084-1220, semih.eryildiz@gmail.com

Öz

Bizans, Roma ve Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan İstanbul çok katmanlı ve çok kültürlü kimliği ile sivil, dini, eğitim ve ticari yapılarda hala izlerini sürdürmektedir. Kentte yaşayan Rum, Ermeni, Yahudi ve Türklerin de kentin kültürüne, sanatına ve mimarisine etkileri olmuştur. Beyoğlu konumu, tarihi geçmişi ve kültürel etkileşimi ile İstanbul'un en önemli yeridir. Pera'da bulunan elçilikler, oteller, pasajlar, dini yapılar, tiyatro, sinema yapıları ile farklılık oluşturmaktadır. Özellikle bir dönem kültür ve sanat etkileşiminin en önemli semti olmuştur. Bu çalışma kapsamında Beyoğlu'nda Sponeck Birahanesinde başlayan sinema gösterimlerinden Cumhuriyet dönemine kadar etkinliklerin gerçekleştiği yapılar ele alınmıştır. 1910-1922 yılları arasında Beyoğlu'nda ilk yerleşik gösterimin yapıldığı Pathe Sineması, Eskiden Odeon Tiyatrosu olarak kullanılan sonra Eclair Sinemasına dönüşen salon, Oriental Sineması, İdeal Sineması, Santral Sineması, Apollon Sineması, Gaumont Sineması, Cine Palas Sineması, Royal Sineması, Belediye Sineması, Amphi Sineması Cosmograph Sineması Etoile Sineması ilk sinema salonu olarak tasarlanan Majik Sineması ve Alkazar Sineması mimari ve bellek yaklaşımı ile çalışmada yer almaktadır. Beyoğlu-Sinema mekanları ilişkisi içinde Pera, kültürel bellek, mekân ve kültür rota kavramları incelenmiş olup, mevcut haritalarda mekânların yeri tespit edilmiş ve bu mekânların mimari özellikleri, mekânların günümüzde ne amaçla kullanıldığı belirlenmiştir. Sinema mekanları haritada konumları belirtilerek öneri yürüyüş rotası oluşturulmuştur. Bu rota, manuel olarak oluşturulmuş olup harita verisi temelinde yapılandırılmıştır. Gelecekte geliştirilecek dijital haritalama ve kültürel rota sistemleri için bir altlık ve referans sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beyoğlu, kültür, mekan, rota, sinema.

¹ Bu çalışma Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde hazırlamakta olduğumuz "Kentsel Bellek Bağlamında Bir Kültür Rotasının Oluşturulması: İstanbul/Beyoğlu Örneği" adlı doktora çalışmamızdan üretilmiştir.

Early 20th Century Beyoğlu Cinema Locations Route Suggestion

Abstract

Istanbul, the capital of the Byzantine, Roman and Ottoman Empires, still has its traces in civil, religious, educational and commercial structures with its multi-layered and multi-cultural identity. The Greeks, Armenians, Jews and Turks living in the city have also had their reflections in the city's culture, art and architecture. Beyoğlu is the most important place in Istanbul with its location, historical past and cultural interaction. The district is distinguished by its embassies, hotels, passages, religious buildings, theaters and cinemas. It was the most important district for a period of cultural and artistic interaction. Within the scope of this study, the structures where events took place from the cinema screenings that started at the Sponeck Beer Hall in Beyoğlu to the Republic period were discussed. Pathe Cinema, where the first resident screening was held in Beyoğlu between 1910-1922, the hall that used to be the Odeon Theater and later became the Eclair Cinema, Oriental Cinema, Ideal Cinema, Santral Cinema, Apollon Cinema, Gaumont Cinema, Cine Palas Cinema, Royal Cinema, Municipal Cinema, Amphi Cinema, Cosmograph Cinema, Etoile Cinema, Majik Cinema and Alkazar Cinema, which were designed and used as the first cinema hall, were examined in the study from an architectural perspective. For Beyoğlu- Cinema, the concepts of memory, space and route were examined from a cultural perspective, the locations of the venues were determined on current maps and the architectural features of these venues and the purposes for which they are used today were determined. A suggested route was created by indicating the locations of the cinema venues on the map. This route was created manually and structured on the basis of map data. It aims to provide a base and reference point for digital mapping and cultural route systems to be developed in the future.

Keywords: Beyoğlu, cinema, culture, route, space.

Giriş

İstanbul'un kültür ve eğlence yaşamı açısından en zengin bölgelerinden biri olan Beyoğlu, birçok 'ilk'e ev sahipliği yapması nedeniyle tarih boyunca özel bir konuma sahip olmuştur. İlk banka, ilk tersane, ilk stadyum ve ilk tiyatro oyununun burada sahnelenmiş olması, Beyoğlu'nu kentin kültürel gelişiminde öncü bir merkez hâline getirmiştir. Günümüzde de Beyoğlu, kültür, sanat, ticaret, diplomasi ve eğlence alanlarında önemli bir cazibe merkezi olarak hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda kentleşme dinamiklerinin ivme kazanmasıyla birlikte Beyoğlu, Batılılaşma sürecine dâhil olan öncü semtlerden biri hâline gelmiştir. Bu dönemde semtin özellikle doğu ve güney kesimlerinde önemli mekânsal gelişmeler yaşanmış; Kasımpaşa bölgesinde depolar, tersaneler ve anıtsal ölçekte askeri kışlalar inşa edilmiştir (Kazel & Bayartan, 2021). Aynı dönemde Haliç kıyılarına yakın alanlarda ise doğal peyzaj karakterini sürdüren korular ve bahçeler varlığını devam ettirmiştir (Kuban, 1994). 18. yüzyılın sonlarına doğru, Beyoğlu'nda başlayan imar faaliyetleri kapsamında sanayi tesislerinin, askeri yapıların ve eğitim kurumlarının

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

inşa süreçleri hız kazanmış; bu gelişmeler semtin mekânsal formunu ve sosyo-kültürel yapısını önemli ölçüde etkilemiştir.

1874 yılında İstanbul'u ziyaret eden İtalyan yazar Edmondo de Amicis, Galata ve Pera'yı minareleri ve kubbeleriyle dikkat çeken yüksek bir semt olarak betimlemiştir. De Amicis'e göre, bu bölgede anıtsal elçilik sarayları, görkemli Galata Kulesi, kulenin eteklerinde konumlanan Tophane Tersanesi ve ona eşlik eden gemi yoğunluğu dikkat çekmektedir. Ayrıca sahil hattında saraylar, kasırlar, köşkler ve bahçelerle çevrili küçük bir liman yer almaktadır (Edmondo, 2013, çev. Özlem).

Beyoğlu, 19. yüzyılda da gelişimini sürdürmüş ve özellikle Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte yabancı uyruklu bireylere tanınan çeşitli ayrıcalıklar sonucunda bölgedeki yerleşim yoğunluğu artmıştır. Bu süreçte meydana gelen büyük yangınlar, semtin morfolojik yapısını etkileyerek Beyoğlu'nun güneye doğru genişlemesine ve yeniden yapılanmasına neden olmuştur. Zamanla her caddesi kendine özgü kimlikler taşıyan birer kamusal mekâna dönüşen Beyoğlu, lüks sinema salonları, otelleri, pasajları, pastaneleri ve tiyatrolarıyla modernleşen İstanbul'un sosyal ve kültürel belleğinde seçkin bir semt olarak yer edinmiştir.

1. AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, 1910–1922 yılları arasında Beyoğlu'nda faaliyet göstermiş sinema yapılarının mimari, toplumsal ve kültürel dönüşümünü analiz etmek ve bu yapıların kent belleği içindeki sürekliliğini kültürel rota yaklaşımıyla görünür kılmaktır. Osmanlı İmparatorluğu'nun geç dönem modernleşme süreciyle şekillenen bu yıllarda, sinema yalnızca bir eğlence aracı olmaktan öteye geçerek, sosyal etkileşim, kültürel temsil ve kolektif hafıza üretimi açısından önemli bir toplumsal mekân haline gelmiştir.

2. KAPSAM

Çalışma, 1897 yılında Sponeck Birahanesi'nde gerçekleştirilen ilk halka açık sinema gösteriminden başlayarak, Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreçte Beyoğlu'nda inşa edilen 15 sinema yapısını kapsamaktadır. Söz konusu yapılar; mimari karakteristikleri, işlevsel süreklilikleri, zaman içindeki isim ve kullanım değişiklikleri, kent içindeki konumlanmaları ve toplumsal temsilleri açısından disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Yapıların sadece bireysel fiziksel nitelikleri değil, aynı zamanda birbirleriyle kurdukları zamansal ve mekânsal ilişkiler de analiz edilmiştir. Bu ilişkiler, sinema yapılarının kentsel dönüşüm süreçleri içerisindeki konumunu ve kolektif kültürel hafıza üretimindeki rolünü anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır. Böylece çalışma, mimarlık tarihi, kent kültürü, toplumsal hafıza çalışmaları ve dijital kültürel miras yönetimi gibi alanlara katkı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma kapsamında sinema salonlarının:

- Zaman içinde geçirdiği isim değişiklikleri ve işlevsel dönüşümleri,
- Mimari kimlikleri ve dönemin teknolojik yeniliklerini barındırma biçimleri (örneğin elektrikli aydınlatma, havalandırma, balkonlu salonlar),
- Toplumsal rollerinin evrimi (örneğin tiyatro, konser, sinagog gibi çok işlevlilik),
- Kültürel popülerlik düzeyleri ve farklı sosyal sınıfların temsiline katkısı,
- Gösterilen film türleriyle dönemin ideolojik ve estetik yansımalarını içermesi gibi konular detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmada yapıların geçmişi ile bugünü arasında etkileşimli bir hatırlama deneyimi hedeflemektedir. Oluşturulan rota önerisi, yalnızca tarihî yapıların konumlarını değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın kent mekânında yeniden üretilme biçimlerini de görünür hale getirmektedir.

Çalışma Beyoğlu'nun sinema tarihine katkıda bulunan yapıları mimarlık tarihi, kent kültürü ve toplumsal hafıza çalışmaları gibi disiplinler arası bir zeminde analiz edip; kültürel değerlerin korunması, aktarılması ve kamusal farkındalığın artırılması amacıyla geliştirilmiş bütüncül bir rota modeli önerisi sunmaktadır.

İstanbul'un Beyoğlu bölgesindeki yer alan bu erken dönem sinema salonlarının yerel, mimari ve toplumsal açılardan inceleyerek, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan yapıların nasıl bir rol üstlendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece, sinemanın genel ve erken dönemdeki kültürel değişimlerinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırma, niteliksel araştırma yöntemlerine dayalı olarak tasarlanmış olup, mimarlık tarihi, kent kültürü, kültürel miras çalışmaları ve dijital haritalama disiplinlerinin kesişiminde konumlanmaktadır. Çalışmada belgesel tarama, doküman analizi, mekânsal analiz ve tarihsel karşılaştırma yöntemleri eş zamanlı olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın ana materyalini, 1910–1922 yılları arasında Beyoğlu’nda faaliyet göstermiş 15 sinema yapısı ile 1897 yılında halka açık ilk sinema gösterimine ev sahipliği yapan Sponeck Birahanesi oluşturmaktadır. Bu yapıların tespiti ve belgelenmesi amacıyla Osmanlı dönemi gazeteleri, sinema ilanları, broşürler, kartpostallar, haritalar, kent kültürü ve sinema tarihi üzerine yazılmış akademik kitaplar arşiv görselleri, tezler, makaleler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, SALT Araştırma, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve çeşitli dijital kent arşiv kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tespit edilen 15 yapı, hem tarihsel bağlamları hem de mimari ve tipolojik özellikleri açısından analiz edilmiştir. Her yapı için, açılış ve kapanış yılları, zaman içerisindeki isim değişiklikleri, yapının ilk işlevi ve son durumu, sosyal işlevi gibi kriterler üzerinden inceleme yapılmıştır.

Gafiksel zaman çizelgeleri ve dönüşüm tabloları, mimari bellek ve kültürel rota planlama literatürü ve Google Maps yardımı ile kültürel rota önerisi geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilen rota, manuel olarak oluşturulmuş harita verisi temelinde yapılandırılmış olup, bu çalışma aynı zamanda gelecekte geliştirilecek dijital haritalama ve kültürel rota sistemleri için bir altlık ve referans noktası sunmayı amaçlamaktadır.

4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın kavramsal temeli; kültürel rota, sinema, bellek ve Beyoğlu–mekân ilişkisi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Kavramlar, kültürel miras, kent belleği, mimarlık tarihi ve dijital dönüşüm bağlamında bütünsel bir yaklaşımla ele alınmakta; mekânın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal bir bağlamda nasıl anlam kazandığı sorgulanmaktadır.

Kültürel rota kavramı, mekânsal sürekliliği olan, farklı kültürel, tarihsel ve coğrafi unsurları birbirine bağlayan bir anlam ağını temsil eder. ICOMOS tarafından tanımlanan “kültürel rota”, yalnızca fiziksel yapılar arasında yönlendirme sağlayan bir güzergâh değil; aynı zamanda kültürel etkileşimi, tarihsel sürekliliği ve kimlik aktarımını besleyen çok katmanlı bir sistemdir. Bu bağlamda rota, hem yön tayini hem de kültürel hafızanın yeniden kurgulandığı bir yapıdır. UNESCO’nun da vurguladığı üzere, kültürel rotalar yalnızca miras taşıyıcısı değil; aynı zamanda yeni kültürel anlamların üretildiği dinamik alanlardır.

Sinema kavramı ise bu çalışmada, hem bir sanat dalı hem de toplumsal yaşantının görsel belleği olarak değerlendirilmiştir. Ricciotto Canudo’nun tanımıyla “yedinci sanat” olarak kabul edilen sinema, teknolojik bir gösterim aracı olmanın ötesinde, modern toplumların kültürel kimliklerini, toplumsal hafızalarını ve kent yaşantılarını yansıtan bir temsil aracıdır. Özellikle Osmanlı’nın son döneminden itibaren Beyoğlu’nda ortaya çıkan sinema salonları, yalnızca film izleme mekânları değil; aynı zamanda gündelik yaşamın sahneye taşındığı, kolektif hafızanın biçimlendiği sosyal mekânlar hâline gelmiştir.

Türk sinema eleştirmeni ve sinema hakkında ilk süreli yayın çıkaran Türkiye’nin ilk ‘Sinema Tarihçisi ve ‘Sinema Kuramcısı’ olarak bilinen Nijat Özön, Türk Sinemasını dört sınıflandırmaya ayırmıştır. 1910-1922 yılları arası İlk Dönem, 1922- 1939 yılları arası Tiyatrocular Dönemi, 1939-1950 yılları arası Geçiş Dönemi ve 1970’li yıllar Genç Yeni Sinemacılar Dönemi olarak sınıflandırma yapmıştır.(Şekil 1) Çalışmanın kapsamı ise 1910-1922 yıllarında Sinema dönemini içermektedir.

Şekil 1. Nijat Özön Türk Sineması Sınıflandırması(Özön, N.1972)

Bellek kavramı, mekânla kurulan ilişkiyi anlamlandırmak açısından bu çerçevenin kurucu öğelerinden biridir. Maurice Halbwachs’ın kolektif bellek yaklaşımına göre, bireylerin geçmişle kurdukları ilişki, sosyal yapılar ve mekânsal referanslar aracılığıyla şekillenir. Pierre Nora’nın

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

“lieux de mémoire” (bellek mekânı) kavramı ise, belleğin doğrudan aktarılamadığı modern toplumlarda fiziksel ve simgesel mekânların hatırlama pratiğine aracılık ettiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda sinema yapıları, hem bireysel anıların hem de toplumsal geçmişin taşıyıcısı olan mekânlardır. Sinema salonlarının zaman içerisinde kaybolması, dönüşmesi ya da farklı işlevlere bürünmesi, kent belleğinde boşluklar yaratmakta; ancak bu yapılar dijital araçlarla yeniden tanımlanarak, hafızanın sürdürülebilirliğine katkı sunmaktadır.

Beyoğlu, bu kavramların kesiştiği bir kültürel laboratuvar işlevi görmektedir. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden itibaren çok katmanlı bir yapıya sahip olan bu bölge, 19. yüzyıldan itibaren batılılaşma, çok kültürlülük ve modernleşmenin simgesi hâline gelmiştir. Elçilik binaları, pasajlar, tiyatrolar, sinema salonları ve ticari yapılarla şekillenen bu semt, Osmanlı toplumunun farklı kültürel katmanlarının etkileşimini mekânda somutlaştırmıştır. Sinemanın İstanbul’da ilk olarak bu bölgede kurumsallaşması da tesadüf değildir; çünkü Beyoğlu, hem fiziksel olanaklar hem de sosyo-kültürel zemin açısından bu gelişimi desteklemiştir.

Bu çerçevede önerilen rota, Beyoğlu’ndaki 1910–1922 yılları arasında faaliyet göstermiş sinema yapılarının mimari ve tarihsel sürekliliğini okunabilir ve deneyimlenebilir kılmayı hedeflemektedir.

5. ERKEN DÖNEM BEYOĞLU SİNEMA YAPILARI (1910–1922)

Beyoğlu, Osmanlı’nın son döneminden itibaren modernleşme sürecinin kentsel yüzü olmuş; kültürel etkileşimlerin, teknolojik yeniliklerin ve kamusal yaşam pratiklerinin mekânsal merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Sinema teknolojisinin İstanbul’a ulaşmasıyla birlikte, 1896’da ilk gösterim Yıldız Sarayı’nda gerçekleştirilmiş, 1897’de ise Beyoğlu’nda Sponeck Birahanesinde halka açık ilk sinema gösterimi yapılmıştır. Başlangıçta birahane, tiyatro veya kahvehane gibi mekânlarda sürdürülen gösterimler, 1908 sonrasında yerleşik sinema salonlarının kurulmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu çalışma kapsamında, 1910–1922 yılları arasında Beyoğlu’nda faaliyette bulunan 15 sinema yapısı, mimari özellikleri, işlevsel dönüşümleri ve kentsel bellekteki izleri bakımından analiz edilmektedir.

Bu yapılardan ilki olan Pathe Sineması (1908), sinemanın kalıcı bir yapıya kavuştuğu ilk örneklerden biridir. Sigmund Weinberg’in girişimiyle kurulan bu salon, Osmanlı topraklarında

sinemanın yerleşik bir kültürel form hâline gelmesinde öncülük etmiştir. Aynı yapı zamanla Belediye Sineması (1916) ve Amphi Sineması (1918) adlarıyla faaliyetini sürdürmüştür. Orientaux Sineması (1910) Belçika film şirketlerinin yatırımıyla kurulan yabancı sermayeli salonlardır. Ancak ticari sürdürülebilirlik sağlanamadığı için kısa ömürlü olmuştur. İdeal (1911) ve Royal (1915) sinemaları, ilk olarak tiyatro salonu veya sahne binası olarak inşa edilmiş, daha sonra sinema işlevi kazandırılmıştır. Bu dönüşüm, dönemin çok işlevli kültürel yapı anlayışının bir örneğidir. Central (Santral) Sineması (1911) ve Gaumont Sineması (1913) modern tesis altyapısına sahip, dönemin önde gelen film şirketleri tarafından desteklenen prestijli salonlardır. Central Sineması'nın yer aldığı Suriye Pasajı, elektrikli, asansörlü yapısı ve çarşı–konut kullanımıyla çağının öncü mekânlarından biridir. Apollon (1913) ve Cine Palas (1914) Sinemaları daha sonra farklı işlevlere evrilmiş olup, örneğin Apollon Sineması bir süre sonra sinagoga dönüştürülmüştür. Cine Palas ise, iç mekân tasarımıyla lüks kullanıcı profiline hitap etmiştir. Majik Sineması (1914), mimar Giolio Mongeri tarafından inşa edilen ve özel olarak sinema işleviyle tasarlanan ilk yapı olması bakımından önemlidir. Bu yapı, yalnızca işlevi değil, tasarımıyla da sinema-mimarlık ilişkisini temsil etmektedir. Eclair (1914), Cosmograph (1919) ve Etoile (1920) sinemaları, dönemin teknik gelişmelerini yakından takip eden salonlardır. Cosmograph, 1960'lı yıllarda “sinema kompleksi” fikrinin öncüsü olmuş; Fitaş ve Dünya sinemalarını aynı çatı altında barındırmıştır. Etoile ise Vedat Tek imzasını taşıyan, dönemin mimari üslubunu yansıtan ender yapılardan biridir. Alkazar Sineması (1919) ise bellek mekânı niteliği taşıyan, iç mekân düzeniyle fuaye–salon ayrımı barındıran önemli bir örnektir. Günümüzde Hope Alkazar olarak yapı hâlâ kent belleğinde önemli bir yere sahiptir.

Bu yapıların mimari özellikleri incelendiğinde, neoklasik cephe düzenlemeleri, balkonlu salonlar, dikdörtgen planlar, sahne önü nişler, vitraylı pencereler ve iç mekânda kullanılan dekoratif elemanlarla dönemin mekânsal estetik algısına ışık tuttıkları görülmektedir. Aynı zamanda çoğu yapı zamanla isim, işlev ve kullanıcı profili açısından dönüşmüş; sinema-tiyatro-sosyal kulüp gibi farklı biçimlerde yeniden tanımlanmıştır.

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

Tablo 1. Beyoğlu'ndaki Erken Dönem Sinema Yapıları (1910–1922)

	Sinema Adı	Açılış Yılı	Kapanış Yılı	İlk İşlev	Güncel Durum	İsim Değişikliği
1	Pathe	1908	1942	Tiyatro	Yok	Belediye, Amphi
2	Orientaux	1910	1914	Sinema	Yok	
3	İdeal	1911	1960	Tiyatro	Dormen Tiyatrosu	Royal, Varyete, Fransız
4	Central (Santral)	1911	1925	Pasaj	Yok	
5	Apollon	1913	1923	Sinema	Sinagog-Spor Salonu	Union
6	Gaumont	1913	1930	Kafe+Sinema	Yok	Luxembourg, Gloria, Saray
7	Cine Palas	1914	1950	Sinema	Akbank Sanat	Aynalı Sinema
8	Majik	1914	1964	Sinema	Kapalı	Magic, Yeni Taksim
9	Eclair	1914	1960	Tiyatro	Alışveriş Merkezi	Varyete, Odeon
10	Royal	1915	1960	Tiyatro	Yok	İdeal
11	Belediye	1916	1918	Sinema	Yok	Pathe
12	Amphi	1918	1920	Sinema	Yok	Belediye
13	Alkazar	1919	1980	Sinema	Sinema	Cine Salon Electra
14	Cosmograph	1919	1965	Sinema	Fitaş /Dünya	Fitaş /Dünya
15	Etoile	1920	1954	Sinema	Yok	Yıldız

Bu tablo, Beyoğlu'nda 1910–1922 yılları arasında faaliyet göstermiş erken dönem sinema yapılarının mimari, tarihsel ve işlevsel özelliklerini karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Tabloda 15 sinema yapısına ait açılış ve kapanış yılları, mimari nitelikleri, ilk işlevleri, günümüzdeki durumları ve alternatif adları yer almaktadır (Tablo1).

Söz konusu sinema yapıları, hem doğrudan sinema işleviyle inşa edilen örnekleri (ör. Majik Sineması) hem de tiyatro, pasaj ya da konut gibi farklı işlevlerden sinemaya dönüştürülmüş yapıları (ör. Pathe, Royal, Eclair) kapsamaktadır. Mimari açıdan ele alındığında, bezemeli cepheler, balkon düzenlemeleri, lokalı ve amfi salon tasarımları gibi döneme özgü özellikler ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde bazı yapılar tamamen ortadan kalkmış (ör. Orientaux, Etoile), bazıları yeni işlevlerle (ör. Cine Palas → Akbank Sanat) yaşamaya devam etmektedir. Diğer yandan Alkazar, Cosmograph gibi yapılar ise farklı dönemlerde isim, işlev ve sahiplik değişimleri geçirmiştir.

Bu tablo, sinema yapılarının yalnızca tarihsel belgelenmesini değil; aynı zamanda kültürel miras ve kentsel bellek açısından mekânsal sürekliliğin ve dönüşümün izlenmesini mümkün kılmaktadır. Çalışmanın kültürel rota önerisi bu yapıların kent içindeki konumlarını da dikkate alarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.1910-1922 Yıllarına Ait Sinema Yapı Bilgileri

Sinemanın Adı	İsim Değişimleri (Yıllar)	Önemli Özellikler	Görsel
Pathe Sineması (1908)	Pathe (1908), Belediye (1916), Amfi (1918)	İlk Türk filmi gösterilir.	
Orientaux Sineması (1910)	Orientaux Sineması (1910)	Belçika firması, savaş filmleri gösterilmiştir.	

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

İdeal Sineması (1911)	İdeal Sinema(1911), Royal Sineması (1915),Varyete Sineması (1920),Fransız Sineması (1929),Ses Sineması (1942),Dormen Sineması (1960).	Önce tiyatro yapısı olarak inşa edilen yapı daha sonra sinema yapısı olarak kullanılmıştır.	
Central (Santral) Sineması (1911)	Central Sineması (1911)	Neoklasik tasarımlı, üst katları konut olarak kullanıldı.	
Apollon Sineması (1913)	Knesset Sinagogu (1923), Spor Salonu (1982)	3 katlı yapı önce sinema sonra sinagog en son sinema salonu olarak kullanılmaktadır.	
Gaumont Sineması (1913)	Gaumont'un (1913), Luxembourg Sineması(1914),Glorya Sineması(1930),Saray Sineması (1933).	Sinemanın popülerleşmesi, modern tasarım ve lüks ortamı vardır.	
Cine Palas (1914)	Sinema Palas (1914-1950)	Şık Sinema ve Aynalı Sinema olarak da anılmaktadır. Bu dönemlerde 125 kapasiteli tek sinema olarak faaliyet göstermiş zaman içerisinde 300 kapasiteye kadar çıkarılmıştır.	

Majik Sineması (1914)	Majik Sineması (1920), Türk Sineması (1944), Yeni Taksim Sineması (1946), Venüs Sineması (1964).	Magic Sineması ‘Doğunun en büyük ve en lüks salonu’ olarak ifade edilmiştir.	
Eclair Sineması (1914)	Eclair Sineması (1914)	Varyete, Verdi ve Odeon Tiyatro isimleri ile 33 yıl etkinliklere devam edilmiştir. 1914 yılında bu salon sinemaya dönüştürülerek Eclair ismini almıştır.	
Royal Sineması (1915)	İdeal (1911), Royal (1915), Varyete Sineması(1920), Fransız Sineması(1929), Ses Sineması(1942)		
Belediye Sineması (1916)	Belediye (1916), Amfi (1918)	İlk sinema salonlarından biridir.	
Amphi Sineması (1918)	Amphi (1918)	Bir tiyatro yapısının dönüştürülmesi, Pathe Sineması olarak 1908 , 1916 yılında ise isim değiştirerek Belediye Sineması 1918 yılında ise Amphi Sineması isminde etkinliklere devam etmiştir.	
Alkazar Sineması (1919)	Alkazar Sineması (1919)	Yığma dört katlı olan yapı, giriş kapısı koridora açılarak bu koridorun sonunda sinema salonu yer almaktadır. Fuaye ve	

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

		sinema salonu yapının giriş katında yer almaktadır.	
Cosmograph Sineması (1919)	Cosmograph Sineması (1919)	Modern sinema kompleksi olarak dönüşmüştür.	
Etoile Sineması (1920)	Yıldız Sineması (1933)	Üç katlı yapıda modern mimari, sinema sonrasında farklı işlevlere dönüşmüştür.	

Sonuç olarak, bu 15 sinema yapısı Beyoğlu'nun kent belleğinde yalnızca birer izleme alanı değil; kültürel geçişliliğin, çok katmanlı hafızanın ve modernleşme sürecinin mimari karşılıkları olarak yer almaktadır. Bu yapıların haritalama ve kültürel rota perspektifiyle yeniden belgelenmesi, yalnızca tarihsel bir arşiv değil; aynı zamanda kent deneyiminin sürdürülebilir biçimde yeniden kurgulanması anlamına da gelmektedir.

Bazı yapıların zaman içinde farklı isimlerle yeniden kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin, Pathe Sineması (1908) ilerleyen yıllarda Belediye (1916) ve Amphi (1918) adlarıyla aynı mekânda faaliyet göstermiştir. Benzer şekilde, Gaumont (1913) Sineması daha sonra Luxembourg, ardından Gloria (1930) ve Saray (1933) adlarıyla dönüşüme uğramıştır. Cosmograph (1919) Sineması ise daha sonra Fitaş ve Dünya Sinemaları olarak bir sinema kompleksi hâlinde hizmet vermeye devam etmiştir. Bu dönüşümler, sadece isimsel değil; aynı zamanda kent belleğinde süreklilik ve yeniden işlevlendirme bağlamında izlenebilir birer bellek haritası sunmaktadır.

İncelenen yapılar, dönemin mimarlık anlayışını ve teknolojik olanaklarını yansıtan çeşitli özellikler sergilemektedir. Central (Santral) Sineması, Neoklasik cephe düzenlemesi, çift asansör sistemi ve elektrikli aydınlatma altyapısıyla modern bir sinema salonu olarak öne çıkmaktadır.

Cine Palas, kadife koltukları, ayna holü ve havalandırma sistemleriyle dönemin lüks kullanım biçimlerini yansıtırken, Majik Sineması, İstanbul'da sinema amacıyla özel olarak inşa edilmiş ilk yapı olmasıyla mimari ve işlevsel açıdan öncüdür.

Sinema salonlarının çoğu, sadece film gösterimiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda konser, tiyatro ve çeşitli kültürel etkinliklere de ev sahipliği yapmıştır. Örneğin, Cine Palas salonu sadece film izleme değil, dönemin seçkin izleyici kitlesinin sosyalleşme alanı olarak da kullanılmıştır. Apollon Sineması ise Cumhuriyet döneminde Knesset Sinagogu olarak yeniden işlevlendirilmiş, böylece dinsel, kültürel ve toplumsal pratiklerin mekânsal geçişine örnek oluşturmuştur. Bu tür dönüşümler, sinema yapılarının çok işlevli kamusal alanlar hâline geldiğini göstermektedir.

Araştırma, sinema salonlarının sosyo-kültürel temsiliyet açısından farklı kullanıcı profillerine hitap ettiğini ortaya koymuştur. Cine Palas, dönemin bürokrat ve seçkin sınıflarına yönelik bir sinema olarak lüks dekorasyonu ile anılırken, Cosmograph ve Fitaş gibi salonlar daha geniş halk kesimlerine yönelik olarak sinema kültürünü erişilebilir kılmıştır. Bu farklılaşma, sinema salonlarının yalnızca eğlence mekânı değil; aynı zamanda sosyal sınıfların görünürlüğüne sağlayan kültürel temsiller sunduğunu göstermektedir.

Sinema salonlarının yalnızca mekânsal değil, içeriksel olarak da dönemin politik ve estetik ruhunu yansıttığını göstermektedir. Orientaux Sineması, özellikle savaş filmleri ve devlet destekli yapımlar ile dikkat çekmiş; Majik Sineması ise orkestra eşliğinde sessiz film gösterimleriyle entelektüel izleyici kitlesine hitap etmiştir. Bu çeşitlilik, sinemanın yalnızca bir sanat formu değil, aynı zamanda dönemin ideolojik yapısını yansıtan bir anlatı alanı olarak işlev gördüğünü kanıtlamaktadır(Tablo2).

20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, sinema salonlarının önemli bir kısmı kapanmış ya da yeniden işlev verilerek kullanılmıştır. Özellikle Majik Sineması zamanla farklı isimlerle yeniden açılmış, sonrasında ise sinema dışı işlevlere dönüştürülmüştür. Etoile Sineması gibi bazı yapılar tamamen yıkılmış ve yerlerine yeni binalar inşa edilmiştir. Bu dönüşümler, sinema salonlarının sürdürülebilirliğini etkileyen ekonomik, teknolojik ve toplumsal dinamiklerin zaman içindeki değişimini yansıtmaktadır.

Rota önerisiyle birlikte ele alındığında, Beyoğlu'ndaki sinema yapılarının yalnızca mimari ve işlevsel kimlikler değil; aynı zamanda toplumsal dönüşüm, kültürel süreklilik ve kolektif bellek üretimi açısından da çok katmanlı veriler sunduğunu göstermektedir.

6. BULGULAR

1910–1922 yılları arasında Beyoğlu'nda faaliyet göstermiş 15 sinema yapısı ile 1897 yılında ilk halka açık gösterimin gerçekleştirildiği Sponeck Birahanesi'ni inceleyerek, söz konusu yapıların mimari özellikleri, tarihsel sürekliliği ve kent belleğindeki yeri üzerinden kültürel bir rota önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma bu yapıların yalnızca gösterim işlevi gören fiziksel mekânlar olmadığını; aynı zamanda kolektif hafızanın taşıyıcıları ve kültürel sürekliliğin mekânsal temsilleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Sinema salonlarının mimari tipolojileri, işlevsel dönüşümleri ve kent içindeki konumlanmaları, Pierre Nora'nın (1989) "lieux de mémoire" (bellek mekânı) kavramı bağlamında ele alındığında, bu yapıların yalnızca geçmişin izlerini taşımadığı; aynı zamanda geçmişin aktif olarak hatırlandığı, yeniden anlamlandırıldığı ve kamusal kimliğe içkin hâle geldiği yerler olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Majik Sineması, Apollon Sineması ve Gaumont gibi yapılar, hem mimari karakteristikleri hem de çok katmanlı işlevsel tarihçeleriyle bu belleksel bağlamın güçlü örneklerini sunmaktadır.

Kevin Lynch'in (1960) kent imgesi teorisi doğrultusunda, sinema yapılarının kent içinde sıralandığı hat, hem yön bulma (orientation) hem de zihinsel haritalama açısından "imgelenebilir" bir rota niteliği taşımaktadır.

Analiz edilen sinema yapılarının mekânsal dağılımı, Galata Kulesi ile Taksim Meydanı arasındaki yaklaşık 1,5–2 kilometrelik bir ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bu güzergâh, bir yandan kentsel okunabilirliği yüksek bir alan olmasıyla, diğer yandan da sinema yapılarının mimari sürekliliğini ve işlevsel dönüşümünü gözlemlemeye olanak tanınmasıyla dikkat çekmektedir. Hazırlanan harita

önerisinde (Şekil 2), yapıların konumları, isim değişiklikleri, işlevsel süreklilikleri ve günümüzdeki durumları gösterilmiştir.

Beyoğlu'ndaki sinema yapıları, Halbwachs'ın (1992) kolektif bellek kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin geçmişle kurduğu mekânsal bağın, fiziksel yapılar aracılığıyla yeniden üretildiği sosyal alanlar olarak anlam kazanmaktadır. Bu yapıların bazıları günümüzde işlevini sürdürmese de (örneğin, Orientaux ya da Royal), geçmişteki konumları ve bellekte bıraktıkları iz sayesinde toplumsal hafıza zincirinde yer almaya devam etmektedir. Nora'nın (1989) "lieux de mémoire" (bellek mekânı) kavramı doğrultusunda, bu sinema salonları yalnızca tarihsel bilgi nesnelere değil; aynı zamanda kolektif hatırlama pratiğinin sürekliliğini sağlayan mekânsal anlatılardır.

Kevin Lynch'in (1960) kentsel imgelem kuramına göre, bireylerin zihinsel haritalarında kentteki belirli noktalar önemli yön bulma ve kimlik taşıyıcılarıdır. Beyoğlu'ndaki sinema yapıları da bu bağlamda birer "imgelenebilir durak" niteliğindedir. Sinema yapılarının sıralandığı rota, hem yönlendirici hem de öğretici bir kentsel deneyim sunmaktadır. Rota üzerinde yer alan yapıların mimari karakteristikleri (örneğin Majik'in sinema amacıyla tasarlanmış ilk yapı olması, Cine Palas'ın lüks tasarımı, Alkazar'ın dört katlı salon yerleşimi) kentsel hafızanın fiziksel katmanlarını temsil etmektedir.

Önerilen rota yalnızca tarihsel yapıların belgelenmesini değil; aynı zamanda kullanıcıların bu yapılara ileride dijital araçlar (QR kod, mobil haritalama, artırılmış gerçeklik desteği vb.) ile erişmesini ve yapı hakkında bilgilendirilmesini sağlamaktadır. UNESCO (2021) ve ICOMOS (2008) gibi uluslararası miras politikalarının vurguladığı üzere, dijital araçlarla desteklenen kültürel rotalar, hem bilgi aktarımı hem de kullanıcı katılımı açısından kültürel mirasın sürdürülebilirliğine katkı sunmaktadır.

Rota, öğretmenler, öğrenciler, araştırmacılar ve turistler gibi farklı kullanıcı gruplarına hitap edecek biçimde tasarlanmış; özellikle ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki bireyler için mekân temelli öğrenme ortamı oluşturacak şekilde yapılandırılmıştır. Böylece hem yerel halk hem de ziyaretçiler için geçmişin izlerinin kentsel ölçekte deneyimlenmesine olanak tanınmaktadır.

Sonuç olarak, Beyoğlu'ndaki sinema yapıları, yalnızca birer gösterim alanı değil; çok katmanlı toplumsal hafızanın, kültürel temsilin ve mimari kimliğin taşıyıcıları olarak değerlendirilmelidir.

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

Geliştirilen kültürel rota önerisi, bu yapıların geçmişten bugüne uzanan izlerini fiziksel bir ağ üzerinden görünür kılmakta; kültürel mirasın korunması ve aktarımına yönelik bütüncül ve çoğaltılabilir bir model sunmaktadır.

Beyoğlu'nda 1910–1922 yılları arasında faaliyet göstermiş olan 15 sinema yapısı ile 1897 yılında ilk halka açık gösterimin yapıldığı Sponeck Birahanesi'ni içeren kültürel rota önerisini göstermektedir. Haritada yer alan yapılar, Galata Kulesi ile Taksim Meydanı arasında uzanan yaklaşık 1,5–2 kilometrelik yürüyüş güzergâhı boyunca konumlandırılmıştır (Şekil 2).

Harita üzerindeki kırmızı numaralandırmalar, her bir sinema yapısının tarihsel açılış yılına göre sıralanmış halini göstermektedir. Görselde, her sinema yapısı kendi tarihsel bağlamında özgün birer durak olarak temsil edilmiş; kimi yapılar ise zaman içerisinde farklı isimler ve işlevler kazanmış olmalarına rağmen aynı fiziksel konumda varlıklarını sürdürmüşlerdir. Örneğin, Pathe – Belediye – Amphi sinemaları aynı yapıda farklı dönemlerde faaliyet gösterirken; Gaumont – Luxembourg – Gloria – Saray adlarıyla bilinen yapı da tek bir mekânsal noktada kültürel dönüşüm geçirmiştir. Benzer şekilde Cosmograph Sineması, daha sonra Fitaş ve Dünya Sinemaları adı altında kullanılmış ve sinema kompleksi olarak tanımlanmıştır.

Harita, yalnızca yapıların konumlarını göstermekle kalmayıp, üzerinde yürüyen kullanıcı, sinema salonlarının geçmişteki ve günümüzdeki işlevlerini, mimari karakteristiklerini ve kentsel konumlarını karşılaştırma olanağı bulmaktadır.

Haritada (Şekil 2) ayrıca her sinema yapısının tarihî fotoğraflarına yer verilmiş olması, izleyiciye zamansal bir perspektif sunmakta ve mekânın geçmişle olan bağını kuvvetlendirmektedir. Bu durum, Pierre Nora'nın "bellek mekânı" kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, görselin yalnızca bir güzergâh planı değil, aynı zamanda bir toplumsal hatırlama pratiği aracı olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Rota önerisi, farklı kullanıcı profillerine hitap edecek şekilde eğitsel, kültürel ve deneyimsel bir çerçevede tasarlanmıştır. İlerleyen zamanlarda QR kod, mobil uygulama, dijital yönlendirme gibi yenilikçi araçlarla desteklenmesi durumunda, bu rota; yerli ve yabancı ziyaretçiler, araştırmacılar ve öğrenciler için katılımcı bir miras deneyimi yaratma potansiyeline sahiptir. Sinema yapılarının

hem tarihsel hem de mimari sürekliliğini bu biçimde mekânsal bir yapı içinde sunmak, kentsel belleğin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sunacaktır.

Bu bulgular, araştırmanın temel amacı olan “sinema salonlarının kültürel, mimari ve toplumsal sürekliliğini ortaya koyma” hedefini çok katmanlı biçimde desteklemektedir.

Şekil 2. Beyoğlu ilk dönem sinema yapılarının güzergâhı (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

7. ARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma, 1910–1922 yılları arasında Beyoğlu’nda faaliyet göstermiş sinema yapılarının mekânsal, tarihsel ve kültürel bağlamda analizini yaparak, bu yapıların kent belleği içerisindeki yerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kuramsal olarak çalışma; rota, mekân, bellek ve sinema kavramlarını birbiriyle ilişkilendirerek, kültürel mirasın kent içindeki temsiline yönelik disiplinlerarası bir değerlendirme sunmuştur.

Kavramsal çerçeve kapsamında, rota kavramı yalnızca fiziksel bir güzergâhı değil, aynı zamanda zaman içinde şekillenmiş bir toplumsal hafızayı da temsil etmektedir. Kültürel rotalar; kent kimliğinin oluşmasında önemli rol oynayan, mekânlar arası bağlantıyı sağlayan ve geçmişin izlerini geleceğe taşıyan yapılardır. Bu noktada, UNESCO ve ICOMOS’un kültürel rota ilkeleri temel alınmış; sinema yapılarının korunması, tanıtılması ve sürdürülebilir biçimde gelecek kuşaklara aktarılması için somut bir rota önerisi geliştirilmiştir.

Bulgular kısmında yer alan analizler, Beyoğlu’nda erken dönem sinema yapılarının tarihsel süreklilik taşıyan fiziksel yapılar olduğunu, kimilerinin zaman içerisinde farklı adlarla anıldığını, bazılarının ise tamamen kaybolduğunu göstermektedir. Pathe, Belediye ve Amphi gibi yapılar aynı mekânda dönüşüme uğrarken; Cosmograph gibi salonlar işlevselliğini koruyarak yeni adlarla (Fitaş, Dünya) varlığını sürdürmüştür. Yapıların sıralandığı Galata Kulesi – Taksim Meydanı eksenini, kültürel belleğin izlenebilirliği açısından bütüncül bir örüntü ortaya koymaktadır.

Yapıların mimari analizleri, dönemin sinema salonlarının çoğunun Neoklasik, Art Nouveau ve geç Osmanlı dönemi bezemeli cephe anlayışlarıyla tasarlandığını göstermektedir. Özellikle Majik Sineması, sinema amacıyla inşa edilmiş ilk yapı olmasıyla mimari açıdan dikkat çekmektedir. Alkazar, Gaumont, Eclair gibi yapılar ise çok işlevli geçmişleriyle kültürel dönüşümün mekânsal yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Kültürel rota önerisi, yalnızca bu yapıların fiziksel konumlarını haritalandırmakla kalmamış, aynı zamanda kültürel sürdürülebilirlik, kamu farkındalığı ve eğitsel katkı hedeflerini de içeren çok yönlü bir model sunmuştur. İlerleyen zamanlarda dijital destekli yönlendirme sistemleri (ör. QR kodlar, mobil harita uygulamaları) aracılığıyla bu rota, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için mekân temelli öğrenme ve bellek temelli deneyimleme süreçlerini mümkün kılmaktadır. Rota

güzergâhında yer alan yapıların kimlik bilgileri, mimari nitelikleri ve kullanım durumları, görsel ve metinsel anlatımla bir bütün hâlinde sunulmuştur.

Geliştirilen kültürel rota önerisi, dijital araçlarla (QR kod, artırılmış gerçeklik, mobil yönlendirme sistemleri vb.) desteklenerek genç kullanıcılar için mekânsal bilişsel gelişim; yetişkinler için ise zamansal tasarruf, kentsel keşif ve kültürel deneyim olanakları sunmaktadır. UNESCO (2021) ve ICOMOS (2008) tarafından önerilen katılımcı miras yönetimi ilkeleri doğrultusunda geliştirilen bu model, farklı yaş gruplarına ve profesyonel alanlara hitap eden çok boyutlu bir koruma önerisi sunmaktadır.

Çalışma, kültürel miras, kentsel arkeoloji, toplumsal bellek, mimarlık tarihi ve coğrafi bilgi sistemleri gibi birçok disiplinin kesişiminde konumlanmakta ve bu yönüyle multidisipliner katkı sunmaktadır. Ayrıca, önerilen rota, özellikle ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde tarih ve kültür eğitimi, rehberli şehir turları, akademik kentsel çalışmalar ve turizm planlaması açısından da işlevseldir.

Beyoğlu'ndaki erken dönem sinema yapılarının yalnızca gösterim alanları değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetin, kültürel sürekliliğin ve estetik deneyimin mekânsal taşıyıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Geliştirilen kültürel rota önerisi, bu yapıların dijital ve fiziksel düzlemde görünürlüğünü artırmakta kullanılabilir; koruma, tanıtmı ve eğitim bağlamlarında gelecek kuşaklara aktarılabilir bir bellek rotası olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma Beyoğlu'nun kültürel, tarihsel ve mimarî çok katmanlılığını sinema yapıları özelinde yeniden ele almış; toplumsal hafızanın mekânsal temsilini, kent kimliğinin sürekliliğini ve dijital kültürel mirasın entegrasyonunu sağlamayı hedeflemiştir. Geliştirilen rota önerisi, sinema-mekân ilişkisi üzerinden Beyoğlu'nun kültürel sürekliliğini görünür kılan, disiplinlerarası bir katkı sunan, koruma ve sürdürülebilirlik odaklı bir model olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Akıncı, T.(2018) Beyoğlu Yapılar, mekanlar, insanlar (1831-1923).Remzi Kitabevi. İstanbul,s.226.

Akıncı, T.(2019) Cumhuriyet'te Beyoğlu: Kültür, sanat, yaşam(1923-2003).Remzi Kitabevi. İstanbul.

Altun,Taşdemir H.K(2019). Beyoğlu'ndaki sinema mekânlarının toplum ve mimarlık ilişkilerinde metalaşma bağlamında dönüşümü: Majik sineması. MSGSU. Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Ayverdi, S.(1972). İstanbul Geceleri, Baha Matbaası, İstanbul.

Bozis, S.& Bozis,Y. (2014) Paris'ten Pera 'ya Sinema ve Rum Sinemacılar. Yapı Kredi Yayınlar.,s.114

Edmondo D. A., (2013). “İstanbul”, Çev. Filiz Özdem, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı.

ÇEKÜL.(2015). Kültürel Rotaları Planlama Rehberi. İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Tarihi Kentler Birliği Yayınları.

Gökmen, M. (1989). Başlangıçtan 1950'ye Kadar Türk Sinema Tarihi ve Eski İstanbul Sinemaları”. Syf: 21.

İstanbul

Dorsay, A. (1993) BENİM BEYOĞLUM. 1. baskı. İstanbul: Varlık Yayınları

Harmandar, S. (2020). Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi ETÜT, Sayı: 1, Aralık, 2020, Erzurum.

ICOMOS.(2008).ICOMOS Charter on Cultural Routes, Kanada: ICOMOS 16. Genel Kurulu.

ICOMOS. (2011). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri.

Kazel, E., & Bayartan, M. (2021). Yerleşme Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Yalova Şehri. Coğrafya Dergisi, 43, 143-158. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-927888>

Kuban, D., (1994) “Kentin Gelişmesi” Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.4, s.527-547.

Majdoub, W. (2010). Analyzing cultural routes from a multidimensional. AlmaTourism, 1(2), 29-37.

Marie M. (2014). Filmlerde Kentsel Tema, (Çev. M. Öztürk). N. Türkoğlu, M. Öztürk ve G. Aymaz. (der.). Kentte Sinema Sinemada Kent. Pales Yayıncılık, İstanbul.

Özön, N. (1972) “ 100 Soruda Sinema Sanatı” Gerçek Yayınevi. Syf:7 İstanbul.

Scognamillo, G. (2008). Cadde-i Kebir’de sinema (Vol. 25). Agora Kitaplığı

Tan,E. (2016). ‘Tarihi Sinema Salonlarının Dönüşümü: Roma-İstanbul Karşılaştırması’. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

UNESCO.(2005). Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, Paris: UNESCO World Heritage Cente: UNESCO Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention

<https://icomos.es/wp-content/uploads/2024/04/document-57-39.pdf> Erişim Tarihi: 05.12.2024

UNESCO(1994) World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, Salamanca, Spain.

Sinema: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Sinema> Erişim Tarihi: 28.02.2024

Pathe Sineması <https://beyoglu.bel.tr/wp-content/uploads/2020/05/ilklerinsehri.pdf> Erişim Tarihi: 01.12.2024

Sponeck Birahanesi http://bellek.beyoglu.bel.tr/guncel_projeler/detay.aspx?SectionId=2090

Erişim Tarihi: 01.12.2024

Orienteaux Sinema Bileti, <https://phebusmuzayede.com/154496-istanbul-da-acilan-ikinci-sinema-olan-cinemas-orientaux-un-sonraki-yillarda-sark-ve-luks-ilk-yillarina-ait-son-derece-nadir-iki-adet-sinema-bileti-grande-rue-de-pera-adresli-10x8-cm-.html> Erişim Tarihi: 01.12.2024

Majik Sineması (1914), <http://aykiriakademi.com/ayrkiri-akademi-yasam/aykiri-akademi-yasam-kent-kulturu/beyoglu-nun-eski-sinemalari> Erişim Tarihi: 01.12.2024

20. Yüzyıl Başları, Beyoğlu Sinema Mekânları Belleği İzinde Yürüyüş Rotası

Sinemagrafi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.12.2024

Sponeck'teki İlk Gösterimin İlanı: <https://turkiyedesinema.blogspot.com/2014/12/sponeck-birahanesi-perada-ilk-gosterim.html> Erişim Tarihi: 10.10.2024.